

NICKY GUMBEL

OŽEHAVÉ OTÁZKY

Druhé revidované vydání

Nakladatelství KMS

Obsah

<i>Předmluva</i>	5
1. Proč Bůh dopouští utrpení?	9
2. Jak je to s různými náboženstvími?	23
3. Je mezi přírodními vědami a křesťanstvím rozpor?	32
4. Co je to nová spiritualita?	46
5. Přináší náboženství víc zlého než dobrého?	60
6. Jak je to se svatou Trojicí?	72
7. Je víra iracionální?	84
<i>Poznámky</i>	99

Předmluva

Zájem o duchovno dramaticky narůstá. Je těžké uniknout televizním pořadům, internetovým diskusím a článkům v tisku, které se zabývají hledáním smyslu a poslání, posmrtným životem nebo tím, jestli je Bůh. Kromě toho se řeší také nové pohledy na křesťanství. Nezvyklý zájem vzbudily třeba britské, americké a australské televizní pořady o životě v klášterech.

Při rozhovorech o křesťanství, a to hlavně s nekřesťany, se s některými otázkami setkávám opakovaně. Týkají se třeba role křesťanství v dnešním světě, například „Jaký vztah má křesťanství a přírodní vědy?“ nebo „Jak křesťané reagují na obvinění, že náboženství nadělá víc škody než užitku a že do moderní společnosti nepatří?“ Jiné otázky se týkají konkrétních problémů křesťanské věrouky, třeba „Jak křesťané reagují na jiná náboženství?“ nebo „Jak se vypořádat s vírou v Boha, který je jeden a zároveň je jako Otec, Syn a Duch svatý ve třech osobách?“

Na Alfě, kurzu, který má účastníkům s prozkoumáním podobných otázek pomoci, vycházíme z knihy, která se jmenuje *Otázky života*. Takové otázky často zazní v rozhovorech ve skupinkách, které jsou součástí setkání Alfy. Účastníkům je často blízké to, o čem se dovědí v promluvách, často se však ptají „Ale co třeba ...?“ Knížka, kterou právě čtete, se zabývá těmito „co“. Rád bych tu prozkoumal otázky, které zaznívají jako výhrady proti křesťanství, ale které úplně nezapadají do pojetí knihy *Otázky života*. Jsou to „ožehavé otázky“, které si kladou lidé hledající pravdu, otázky, které jsou náročné a není na ně snadné odpovědět.

Dnes si řada lidí myslí, že víra jako taková je iracionální. I když je víra pro mnoho lidí důležitá, zdá se, že ji nelze dokázat a že o ní

není možné kriticky přemýšlet. V závěrečné kapitole „Je víra iracionální?“ se touto otázkou přímo zabývám a docházím k závěru, že pro víru existují opodstatněné důvody a že stát se křesťanem není iracionální skok do tmy.

Říkat, že křesťanská víra není iracionální, neznamena si myslet, že na křesťanství jde všechno snadno pochopit. Žijeme ve světě plném záhad a křesťanství není jiné. Tato knížka se chce poctivě a otevřeně zabývat důležitými otázkami a výzvami, chce reagovat na některé z velkých ožehavých otázek křesťanství.

Víra patří k životu a tato kniha se snaží o poctivý přístup.

Mít poctivý přístup k životu mimo jiné znamená uznat, že přesvědčivé

a přijatelné odpovědi na některé z těch nejzávažnějších otázek na světě nikdy nejsou výhradně rozumovou záležitostí. V životě jde také o srdce. Nestačí, aby odpovědi na otázky byly jen logické – jde o to, aby nás proměňovaly. Tato kniha se nechce jen ptát, jak mohl Bůh připustit utrpení, ale také ukázat Boha, který je v našem utrpení s námi a mění tak naši zkušenost. Kniha nechce jen usilovat o uspokojení našich mozkových závitů tím, že vysvětlí Boha, který je zároveň Jeden i Trojice. Snaží se poukázat na veliké tajemství, které nás povede k úctě a které nabízí něco hlubšího – nejen informaci o tom, kdo Bůh je, ale také o tom, k čemu jsme stvořeni.

Velké ožehavé otázky o vědě a o místu náboženství v dějinách, o utrpení a o Boží podstatě jsou pro křesťanství opravdu klíčové. Mám naději, že skrze četbu této knížky nahlédnete, že křesťanská víra rozhodně není iracionálním krokem, při kterém odkládáte mozek. Je samou svou podstatou otevřená pro průběžný rozhovor i pro pokorné sebehodnocení. Často se stává, že právě když se zabýváme ožehavými otázkami, můžeme zahlédnout velkého tajemného Boha, v něhož věříme.

„Kde jsme nechali mozek?“

Proč Bůh dopouští utrpení?

Celoživotním snem newyorského mladíka Glenna Chamberse bylo pracovat pro Boha v Ekvádoru. V den, kdy odlétal, chtěl své matce poslat z letiště pozdrav, ale už nestihl koupit pohled. Na podlaze haly terminálu si všiml lístku papíru a zvedl ho. Byla to nějaká reklama, jejíž součástí bylo veliké „Proč?“. Svůj pozdrav napsal kolem dokola slova „Proč?“. V noci letadlo po nárazu do 4 200 metrů vysoké kolumbijské hory El Tablazo explodovalo. Když jeho matka po zprávě o jeho smrti dostala jeho pozdrav, otázka „Proč?“ na ni z papíru přímo udeřila.

Otázka utrpení je nejčastější námitkou proti křesťanské víře. S utrpením se setkáváme pořád. „Skutečnost, že existuje utrpení, je pro křesťanskou víru nepochybně tou největší výzvou. Tak tomu ostatně bylo v každé generaci. Míra jeho rozšíření a stupeň intenzity jsou zcela náhodné a proto podpásové.“¹

Předně si uvědomujeme utrpení v globálním měřítku. Existují přírodní katastrofy jako zemětřesení, hladomory a záplavy. Následné utrpení zasahuje každého, a to úplně libovolně. Obě světové války obrátily naši pozornost k akutnímu a celosvětovému utrpení. Podobně, jako si uvědomujeme tyto dvě války, víme snad všichni aspoň o jedné z dalších menších válek běsnících někde ve světě.

Dále známe různé místní tragédie. K jednomu z nejhorších neštěstí v Británii došlo 21. října 1966 v Aberfanu, kdy se propadla velická část uhelného dolu. Došlo k poškození Pantglasské základní školy, kde zahynulo 116 dětí a 28 dospělých. O leteckých katastrofách, ztroskotaných plavidlech nebo o dalších pohromách, které poznamenávají stovky lidských životů, čteme nebo slyšíme skoro denně.

A konečně nás ve větší či menší míře zasahuje utrpení na rovině jednotlivce. Existuje trápení pro ztrátu někoho blízkého, kvůli nemoci, fyzickému handicapu, bolestivým vztahům, nevydařeným manželstvím, tomu, že někdo nechce, ale musí žít jako svobodný, depresi, osamělosti, chudobě, pronásledování, odmítání, nezaměstnanosti, bezpráví, pokušení a zklamání. Utrpení se může projevat v nekonečné proměnlivosti forem a není proti němu chráněna žádná lidská bytost.

Není podstatné, že si s utrpením nedělají problémy všechna světová náboženství. Je totiž naléhavým problémem v židovsko-křesťanské tradici, protože věříme, že Bůh je zároveň dobrý i všemohoucí. C. S. Lewis výstižně vyjádřil nesouhlasný argument: „Jestliže by Bůh byl dobrý, chtěl by, aby bylo jeho stvoření dokonale šťastné. Jestliže by byl všemohoucí, byl by schopný udělat to, co chce. Proto Bůh není zcela dobrý nebo není všemohoucí nebo neplatí ani jedno ani druhé.“²

S problémem utrpení se po staletí potýkali teologové i filozofové, ale nikdo nikdy nepřišel s jednoduchým ani úplným řešením. Bible je především kniha praktická a utrpením se nikdy nezabývá systematicky ve smyslu filozofickém. Setkáváme se zde s mnoha pohledy na tuto problematiku od první knihy Bible, Genesis, (1. Mojžíšova) až po její poslední knihu, Zjevení. Zdá se, že zde vystupují čtyři hlavní obecnější vhledy, jimiž se budeme postupně zabývat.

Lidská svoboda

Utrpení není součástí původního Bohem stvořeného pořádku (1. Mojžíšova, 1. a 2. kapitola). Před tím, než se lidstvo vzepřelo proti Bohu, nebylo na světě žádné utrpení, a žádné utrpení také nebude, až Bůh stvoří „nové nebe a novou zemi“ (Zjevení, 21. kapitola). Nářek a bolest pominou. Utrpení přišlo na svět jedině proto, že Adam s Evou zhřešili. V Božím světě jde tedy o cizorodou příměs. Je-li jakékoli utrpení důsledkem hříchu, ať už přímým nebo nepřímým, proč Bůh dovolil, aby hřích na svět přišel?

Udělal to, protože nás miluje a protože nám chtěl dát svobodnou vůli. Láska není láskou, je-li vynucována. O lásku může jít jedině

tehdy, existuje-li skutečná volba. Bůh lidským bytostem daroval volbu a svobodu milovat, či nemilovat. S touto darovanou svobodou se muži i ženy od počátku rozhodovali pro porušování Božích zákonů, což ve svém důsledku přineslo utrpení. C. S. Lewis to tentokrát charakterizuje takto:

„Zázračně odstranit důsledky prvního hříchu spáchaného člověkem by pro Boha nepochybně možné bylo. To by však mnoho neznamenal v tom případě, že by Bůh nebyl ochoten odstranit důsledky také druhého hříchu, třetího hříchu, a tak by bylo možné pokračovat pořád. Když by tyto zázraky ustaly, dosáhli bychom dříve či později současně politováníhodné situace. Jestliže by nepřestaly, stal by se svět průběžně vylepšovaný a napravovaný Božím zásahem, světem, kde by nikdy nic významného nikdy nezáviselo na lidské volbě a kde by volba sama přestala existovat z důvodu ujištění, že z žádné z jednotlivých možností nevyplynou žádné důsledky a tudíž ve skutečnosti není žádnou alternativou.“³

Část utrpení, kterým procházíme, je výsledkem našeho vlastního hříchu. Dochází k tomu, že utrpení přichází jako nevyhnutelný důsledek porušování Božích zákonů. Existují přirozené zákony přírody. Strčíme-li například ruku do ohně, ruka se spálí. Bolest v této souvislosti působí jako včasný výstražný systém, když jsme se rozhodli špatně. Máme také zákony morální. Bůh svět vybudoval na morálních základech a existuje přirozené spojení mezi hříchem a jeho důsledky. Jestliže někdo užívá drogy, může být takovým důsledkem drogová závislost. Pokud přes míru pijeme, může se stát, že nás bude trápit alkoholismus. Napije-li se někdo alkoholu a pak bez skrupulí řídí auto a způsobí si zranění, je jeho zranění do určité míry důsledkem jeho hříchu. Podobně také sobectví, hrabivost, chlípnost, arogance nebo náladovost vede k problémům ve vztazích nebo k tomu, že jsou lidé do té či oné míry nešťastní.

Bůh někdy v našem životě hřích aktivně soudí. Příkladem utrpení v celosvětovém měřítku vyvolaného hříchem, který vyústil do Božího soudu, je v Bibli popisovaná potopa. „I viděl Hospodin, jak se na zemi rozmnožila zlovůle člověka a že každý výtvar jeho mysli i srdce je v každé chvíli jen zlý. ...trápil se ve svém srdci.“

(1. kniha Mojžíšova 6,5–6) V případě Sodomy a Gomory byla katastrofa celého společenství způsobena tím, že Bůh soudil hřích. Jindy se zase setkáváme s tím, že Bůh soudí hřích jednotlivce (2. Královská 5,27; Lukáš 1,20; Jan 5,14; Skutky 5,1–11; 1. Korintským 11,30).“

Důležité je zdůraznit, že každé utrpení není přímým důsledkem našeho hříchu. Jobovi přátelé se domnívali, že Jobovo utrpení musí být důsledkem jeho hříchu. Mýlili se však (Job 42,7–8). Ježíš cíleně popírá automatické spojení mezi hříchem a utrpením (Janovo evangelium 9,1–3). Upozorňuje také na to, že katastrofy nejsou vždy Božím trestem (Lukášovo evangelium 13,1–5). Apoštol Petr popisuje rozdíl mezi utrpením jako důsledkem našeho vlastního hříchu („rány za to, že hřešíte“ – 1. list Petřův 2,20), utrpením, které s naším hříchem nesouvisí („trpí nevinně“ – verš 19) a utrpením, „ač jednáte dobře“ (v. 20).

Zatímco zkoumat své vlastní srdce může být v situaci, kdy trpíme, přiměřené, ve věci posuzování toho, proč trpí druhí, musíme být velice opatrní. Křesťanský vedoucí pracovník David Watson, který v padesáti zemřel na rakovinu, upozornil na nebezpečí soudit druhé:

„Nebezpečí spojovat utrpení se hříchem spočívá v tom, že se nemocný často může cítit provinile. Již mnohokrát jsem mluvil s těžce nemocnými, u nichž jsem se setkal s úzkostnými obavami, čím že to ve svém životě zapříčinili danou situaci. Obviňují sami sebe nebo – jestliže s tím nemohou žít – přenášejí svoji vinu na jiné nebo na Boha. Něčí chyba to být musí! Problém je, že jak provinilé pocity, které jsou často pouze věci představ, tak přímá obviňování, která jsou často neobjektivní, nemoc ještě podporují. Obojí je překážkou pro uzdravení.

Já si ale uvědomuji, jak je to snadné. O svém astmatu nebo rakovině jsem často uvažoval jako o trestu za hřích. S hanbou pamatuji na spoustu pošetilostí, které jsem v minulosti nadělal, a s upřímným a citlivým svědomím není těžké cítit se jako provinilý i jako zavržený. To pozitivní na tom je, že každé trápení mě přimělo, abych hledal hluboko ve svém srdci a abych činil pokání z každého hříšného kroku nebo postoje, který se mi podařilo odhalit. Setkal jsem se s mnoha lidmi, kteří byli po pokání spojením s prožitím Božího odpuštění dramaticky uzdraveni. Proto není špatné bedlivě zpytovat svůj život z Božího pohledu, abychom poznali radost a svobodu jeho lásky.

Zároveň se však může projevit negativní stránka celé věci, a to když zpytování srdce vede k rozpitvávání a k nezdravým pocitům viny a někdy také k velmi zkreslenému obrazu o Bohu. Je myslitelné, když sledujeme Ježíše, jak uzdravuje nemocné a odpouští hříšníkům, že by Bůh prohlásil: „Á, tak to je David Watson. Minulý měsíc selhal takovým způsobem, že ho pro příštích dvacet let postihnu astmatem?“ Nebo později: „Zase mě zklamal, takže ho tentokrát budu ničit rakovinou?“ Takové myšlenky nejsou jen směšné. Jsou téměř rouhavé, a také zcela protichůdné Bohu nekonečné lásky a milosrdenství, jak ho jasně vidíme v Ježíšovi.“⁴

Hodně utrpení má ve světě svůj původ ve *hříchu jiných lidí*. To platí o mnoha celosvětových i místních pohromách. Kolik utrpení způsobí válka, která je vždy důsledkem lidského hříchu, a to tím spíš, že hřích často bývá na obou stranách. Hladomory ve světě jsou většinou způsobeny nerovnoměrným rozdělováním světových zdrojů nebo občanskými válkami či jiným lidským hříchem. Dokonce ani k tragédii v Aberfanu nedošlo „přirozeným“ způsobem. Pětiměsíční vyšetřování vedené soudcem odvolacího soudu Edmundem Davisem rozhodlo, že je za tragédii zodpovědná Uhelná společnost. Jedna žena, která přispěla do fondu na odstranění následků, napsala: „Hněvala jsem se na Boha, ale pak jsem si uvědomila, že k tomu došlo kvůli lidské hrabivosti a neschopnosti“.⁵

Podobně je hříchem těch druhých často způsobeno také osobní utrpení člověka. Kolik trápení způsobí vraždy, cizoložství, krádeže, sexuální zneužívání, rodiče, kteří nemilují své děti, neopatrná jízda autem nebo jízda v opilosti, pomlouvání, nelaskavost nebo sobectví v nejrůznějších podobách. Podle jednoho odhadu se těmito věcmi dá vysvětlit až 95 % utrpení na světě.

Zůstává jen malá část, kterou nemůžeme vysvětlit jinak, než že je důsledkem toho, že žijeme v porušeném světě – ve světě, kde je všechno stvoření poznamenáno hříchem lidských bytostí. To v důsledku hříchu Adama a Evy se na světě objevilo „trní a bodláčí“ (1. Mojžíšova 3,18). Od té doby je stvoření „vydáno marnosti“ (list Římanům 8,20). „Přirozené“ pohromy jsou důsledkem porušení stvoření.

Lidská svoboda není vždy odpovědí na otázku, proč jednotlivci nebo národ tolik trpěl, ale pomáhá nám to vysvětlit původ utrpení.

Každé utrpení je důsledkem hříchu, ať už přímo, jako důsledek mého vlastního hříchu či hříchu někoho jiného, nebo nepřímo, jako důsledek toho, že žijeme v porušeném světě.

Bůh jedná skrze utrpení

Jiný úhel pohledu nám ukáže, že Bůh *využívá* utrpení nejrůznějším *způsobem* k našemu dobru – protože nás miluje. Utrpení samo o sobě není dobré nikdy, ale Bůh je mnoha různými způsoby může použít k dobrému.

Zaprvé: Bůh utrpení používá, aby nás přitáhl ke Kristu.

„Bůh na nás šeptá v našich radovánkách, mluví k nám v našem svědomí, ale volá na nás v našich bolestech. To je jeho megafon, aby vyburcoval hluchý svět... Není pochyb, že bolest jako Boží megafon je strašlivým nástrojem. Může dovést až k definitivní vzpouře bez pokání. Dává však jedinou příležitost ke zlepšení, kterou může špatný člověk přijmout. Odstraňuje závoj. Vztyčuje vlajku pravdy v pevnosti vzpurné duše.“⁶

Zkušenost křesťanů to opakovaně potvrzuje jako pravdivé. Setkáváme se s lidmi, kteří začali o Bohu uvažovat až v důsledku utrpení ze ztráty někoho milovaného nebo kvůli ztroskotanému vztahu nebo jinému trápení v životě.

Zadruhé: Bůh utrpení používá, aby křesťany dovedl ke zralosti. Dokonce i Ježíš „naučil se poslušnosti tím, co vytrpěl“ (Židům 5,8 ČSP). Bůh používá utrpení, aby nás budoval po stránce našeho charakteru. V Novém zákoně je použit obraz kázně dětí. Autor listu Židům uvádí, že „nás naši otcové vychovávali podle svého uvážení a na krátký čas, kdežto nebeský otec nás vychovává k vyššímu cíli, k podílu na své svatosti“ (list Židům 12,10). Autor ukazuje, že „přísná výchova se ovšem v tu chvíli nikdy nezdá příjemná, nýbrž krušná, později však přináší ovoce pokoje a spravedlnost těm, kdo jí prošli“ list Židům 12,11).

Apoštol Petr používá úplně jiný příklad: příklad taviče, který přečišťuje stříbro a zlato. Píše svým čtenářům: „Snad máte ještě nakrátko projít zármutkem rozličných zkoušek.“ (1. list Petřův 1,6)

Pokračuje, aby vysvětlil, proč to Bůh dovoluje: „aby se pravost vaší víry, mohem drahocennější než pomíjející zlato, jež přece též bývá zkoušeno ohněm, prokázala k vaší chvále, slávě a cti v den, kdy se zjeví Ježíš Kristus“ (1. list Petřův 1,7).

Bůh utrpení používá také k tomu, aby naše životy nesly více ovoce. Jako ilustraci podobného tématu Ježíš použil jiný obraz a řekl, že stejně, jako zahradník prořezává vinnou révu, prořezává Bůh každou plodonosnou větev, „aby nesla hojnější ovoce“ (Janovo evangelium 15,2). Také toto křesťanská zkušenost vždy znovu a znovu potvrzuje. Smith Wigglesworth, který měl významnou službu uzdravování, řekl: „Velká víra je výsledkem velkých zápasů. Veliká svědectví jsou důsledkem velkých zkoušek. Velká vítězství mohou přijít jediné po velkých tříbeních.“

David Watson těsně před svou smrtí napsal:

„O tom, že se miliony křesťanů v průběhu staletí kvůli utrpení víc připodobnily Kristu, nelze pochybovat. Zním mnoho těch, kteří získali jakoby věčnou krásu protříbenou bolestí. Dokonce ti, kteří ze všech, co jsem kdy potkal, prožívali nejvíc Boží lásky, víc procházeli utrpením. Když rozemneš levanduli, pocítíš její vůni. Když vymačkáš pomeranč, získáš jeho sladkou šťávu. Obdobně i my často skrze bolesti a zranění rozvíjíme ve svých životech vůni a sladkost Ježíše Krista. Jeden princetonský profesor filosofie, agnostik, se stal křesťanem, když podrobně studoval životy několika velkých světců z dějin církve. Zvláště ho zasáhlo, jak „zářili“ uprostřed bolesti. Často velice trpěli, mnohem víc než většina druhých lidí, ale ve své agonii zářili duchovním přeslavným třpytem, který vzdoroval a nehasnul. Uvedený filosof došel k přesvědčení, že v nich působila nějaká síla, a tento objev ho pak přivedl ke Kristu.“⁷

Advokát Christopher Compston, který nyní pracuje jako předseda okresního soudu, napsal:

„Už před více než dvaceti třemi lety umíral můj prvorozený syn Harry a zemřel za pouhých třicet šest hodin. Tehdy se mi jeho smrt zdála zruďně nespravedlivá, a z určitého pohledu to tak nepochybně je. Když se ale dnes ohlížím zpět, nepochybují o tom, že jeho smrt byla pro mě jednou z nejlepších věcí v tom smyslu, že tak vznikl proces,

kdy jsem se začal lámat, abych s Boží milostí mohl začít chápat, jak se cítí druzí a jak trpí.“⁸

Mohli bychom se ocitnout v pokušení říct Bohu: „Jsem v podstatě spokojený. Nech mě prosím být.“ C. S. Lewis k tomu ale podotýká, že by to bylo, jako bychom chtěli, aby nás Bůh neměl tolik rád.

„Na okrajovou kresbičku načrtnutou pro pobavení dítěte by umělec asi nevynaložil mnoho úsilí. Mohl by se spokojit s tím, že není přesně taková, jak si ji původně představoval. Ale na své životní dílo, na malbu, kterou miluje stejně intenzivně jako muž ženu nebo matka svoje dítě (i když jiným způsobem), na to vynaloží nekonečné úsilí. Nepochybně by zde vynaložil obrovské úsilí, aby obraz byl procítěný. Někdo si může představit procítěný obraz, který byl už podesáté smazán, vyškrobán a znovu započat s přáním, aby to bylo jen lehké nahození, které lze udělat za minutu. Podobně je pro nás přirozené si přát, aby pro nás Bůh připravil ne tak slavné a ne tak obtížné životní poslání. Neznamenalo by to však, že si přejeme lásky víc, ale naopak méně.“⁹

Zatřetí: Bůh často používá utrpení, aby vystoupil se svými dobrými plány. Apoštol Pavel nám říká, že „těm, kteří milují Boha, všechny věci spolu působí k dobrému, těm, kdo jsou povoláni podle jeho předsevzetí“ (list Římanům 8,28, ČSP).

Takový příklad nacházíme v životě Josefa (1. kniha Mojžíšova 37–50). Trpěl tím, že ho odmítli jeho nejbližší příbuzní, byl oddělen od těch, které miloval, a byl násilně odvezen do Egypta, daleko od svého otce, kterého pak dvacet let nespátřil. V Egyptě byl nespravedlivě uvězněn za zločin, který nespáchal. Třináct let čelil tříbení, pokušením a zkouškám až do doby, kdy ho ustanovili vládcem Egypta a kdy získal pozici, ve které zachránil nejen život své rodiny, ale také celého Božího lidu. Než jeho život skončil, mohl o svém trápení promluvit se svými bratry. Řekl jim: „Vy jste proti mně zamýšleli zlo, Bůh však zamýšlel dobro; tím, co se stalo, jak dnes vidíme, zachoval naživu četný lid.“ (1. kniha Mojžíšova 50,20)

Není vždy snadné vidět, co Bůh působí. Dříve by to Josef nedovedl vidět tak jasně. Často se nevyznáme v tom, co se děje nebo proč trpíme právě takovým způsobem.

V době, kdy působil jako biskup v Durhamu, musel Henry Moule navštívit příbuzné 170 horníků, kteří zahynuli při důlním neštěstí. Když přemýšlel o tom, co jim má vlastně říct, uchopil nevelkou záložku, kterou dostal od své matky. Když ji zvedl, viděl na rubu této háčkované záložky spletitou síť. Nebyla tam patrná žádná návaznost, žádný záměr, žádný vzorek, nic. Ale na opačné straně stálo: „Bůh láska jest.“ Svět může vypadat jako zašmodrchaná pavučina, ale za tím vším je Boží láska.

Ukázali jsme si, že nám utrpení může začít dávat smysl, když pochopíme, že ho Bůh může použít, aby nás přivedl ke Kristu nebo aby nám pomohl růst ve víře. Stejně však zůstává určitá oblast utrpení, kterou nemůžeme zahrnout pod žádný z uvedených bodů.

Bůh nám naše utrpení víc než vynahrazuje

Na Josefově příběhu vidíme, jak mu Bůh při všem jeho trápení požehnal. Dokonce i když byl Josef Potifarovým otrokem, byl s ním Hospodin, „takže ho provázel zdar..., všemu, co on činí, Hospodin dopřává zdar“ (1. kniha Mojžíšova 39,2–3). A když byl ve vězení, opět „byl Hospodin s ním“ (1. kniha Mojžíšova 39,21) a získal mu přízeň u velitele pevnosti, který mu svěřil celkovou správu věznice, „poněvadž s Josefem byl Hospodin; všemu, co činil, dopřával Hospodin zdar“ (1. kniha Mojžíšova 39,23). Bůh mu svěřil tak výrazné nadpřirozené dary, že dokonce i faraon rozpoznal, že je Josef jednoznačně naplněn Božím Duchem (1. kniha Mojžíšova 41,38) a svěřil mu do správy celou egyptskou zemi (v. 41). V této pozici se pak mohl radovat z toho, že znovu viděl svou rodinu pohromadě zachráněnou před smrtí hladem.

Jób prošel obrovským trápením, když ztratil všechn svůj majetek a pak všechny děti a když sám onemocněl strašnou nemocí. Na závěr knihy Jób však čteme, jak Bůh následující období Jóbova života požehnal víc než předcházející. Měl pak nejenom veliký majetek, ale sedm synů a tři krásné dcery. Dožil se vysokého věku a viděl své děti, vnuky i pravnučky.

Mnozí to prožili podobně jako Josef a Jób – Boží požehnání, které přišlo v utrpení a skrze utrpení výrazně převážilo nad vlastním utrpením. Nový zákon nás ale v žádném případě nevede k zá-

věru, že to tak musí být vždycky. Každý křesťan má však přislíbeno něco ještě většího: nebeskou naději. Pavel uvádí: „Soudím totiž, že utrpení nynějšího času se nedají srovnat s budoucí slávou, která má být na nás zjevena“ (Římanům 8,18). Při jiné příležitosti napsal: „Vždyť naše lehké a dočasné potíže nám přibližují věčnou slávu, která je všechny převáží.“ (2. Korintským 4,17; převzato z anglického překladu Living Bible.)

Gavin Reid, biskup Maidstoneský, vyprávěl o chlapci ze svého společenství, který si poškodil páteř při pádu ze schodů, když mu byl jeden rok. Kvůli tomu byl velmi často v nemocnici. Když s ním Gavin mluvil na shromáždění, chlapec řekl: „Bůh je férový.“

Gavin ho přerušil a zeptal se: „Kolik je ti let?“

Mladík odpověděl: „Sedmnáct.“

„A kolik let jsi strávil v nemocnici?“

Mladík odpověděl: „Třináct let.“

Biskup se ho zeptal „Myslíš, že něco takového je férové?“

Odpověď zněla: „Bůh má k dispozici celou věčnost, aby mi to mohl vynahradit.“

Ano, Bůh skutečně má celou věčnost, aby nám to vynahradil, a Nový zákon je plný zaslíbení o tom, jak nádherné to v nebi bude. Celé stvoření bude obnoveno. Ježíš se vrátí na Zem a udělá nové nebe a novou Zemi (Zjevení 21,1). Tam už nebude pláč, protože tam nebude bolest ani trápení. Místo svých křehkých porušitelných smrtelných těl dostaneme těla podobná Ježíšovu vzkříšenému tělu. Znovu se setkáme s každým, kdo zemřel „v Kristu“, a společně budeme trávit věčnost v Boží přítomnosti. Jak jednou uvedl Martin Luther: „Nevyměnil bych jedinou chvíli strávenou v nebi za všechny radosti a bohatství světa, i kdyby trvaly tisíce a tisíce let.“

Žijeme v materialistickém světě, který téměř úplně ztratil perspektivu věčnosti. Potřebujeme mít dlouhodobý výhled a chápat utrpení zdejšího života v kontextu věčnosti. Tady se nejedná o žádné „vzdušné zámky“ ani o „holuby na střeše“. Teolog Alister McGrath ve své knize o utrpení upozorňuje na to, že se takové a podobné posměšky vyhýbají otázce: „Je to pravda?“ „Je-li křesťanská nebeská naděje iluzí založenou na lžích, pak je ji potřeba opustit, protože je zavádějící a falešná. Jestliže je to však naděje

opodstatněná, pak se jí musíme chopit a dovolit, aby proměnila to, jak rozumíme místu utrpení v lidském životě.“¹⁰

Bůh se našeho utrpení účastní

Musíme se připravit na to, abychom si přiznali, že na otázku „Proč?“, kterou nám utrpení klade, neexistuje jednoduchá konečná odpověď. Na celý problém se můžeme podívat ještě z jiné perspektivy: Bůh je Bohem, který trpí spolu s námi.

Tento čtvrtý pohled je možná právě nejdůležitější. Slyšel jsem, jak John Stott jednou řekl: „Já bych v Boha nikdy neuvěřil, kdyby nebylo kříže.“ Bůh není bohem, který je proti utrpení imunní. Věci nesleduje jako nezúčastněný pozorovatel na hony vzdálený trpícímu světu. Můžeme to sledovat na různých místech Bible a v nejvyšší možné míře to vidíme na kříži. Jak říká Tertulián, je to „ukřížovaný Bůh“. Bůh byl „v Kristu“ smířiv svět sám se sebou (1. Korintským 5,19). Stal se jedním z nás: trpěl všemi možnými způsoby, kterými trpíme my. On nejenže o utrpení ví – on sám trpěl. Ví, co v utrpení prožíváme my.

Joni Earecksonová, krásná sportovní mladá dívka, měla v roce 1967 při potápění v Chesapeake Bay úraz, po kterém zůstala zcela ochrnutá. Postupně, poté, co prošla hořkostí, hněvem, vzpourou a beznadějí, dospěla k víře v Boží svrchovanost. Nově začala žít jako malířka, když k držení štětce používá svých úst, a jako přednášející na veřejných shromážděních. Jedné noci tři roky po úrazu si uvědomila, že Ježíš prožil přesně totéž co ona. Nikdy před tím si neuvědomila, že Ježíš na kříži měl podobné bolesti a nemohl se hýbat podobně jako ona.¹¹

Jevištní scénka „Dlouhé ticho“ s mocným účinkem dochází ke stejnému pohledu:

„Na konci časů se na veliké pláni před Božím trůnem hemžily miliardy lidí.

Většina z nich se zhroutilá tváří v tvář jasnému světlu, které před nimi zářilo. Některé skupiny v popředí však rozmlouvaly s nenávistí, nehrbily se hanbou, byly bojovné.

„Jak nás může Bůh soudit? Copak neví o utrpení?“ odsekla mladá hnědovláska. Odhrnula rukáv, aby ukázala nesmazatelné číslo z nacis-

tického koncentračního tábora. „Prošli jsme terorem... bitím... mučením... smrtí!“

V jiné skupině si mladý muž odhrnul límec. „A co toto?“ zeptal se a ukazoval nepěkné stopy po provazu. „Byl jsem lynčován ne kvůli zločinu, ale kvůli tomu, že mám černou pleť!“

V dalším shluku byla dívka ve školním věku se zasmušilýma očima. „Proč bych měla trpět?“ šeptala, „Nebyla to moje chyba“. Široko daleko stály na pláni stovky takových skupin. Každá z nich si na Boha stěžovala kvůli zlu, jehož existenci na světě dovolil. Jaké štěstí Bůh má, že žije v nebi, kde je všechno příjemné a prozářené a kde není pláč, strach, hlad ani nenávisť. Co ví Bůh o tom všem, co je člověk zde na světě nucen podstoupit? Vždyť Bůh si žije příjemným zaběhaným životem, říkali.

Každá skupina vyslala svého vedoucího, který byl vybrán, protože prožil nejvíc trápení. Židovka, mladý černoch, oběť z Hirošimy, člověk s údy strašlivě zdeformovanými revmatizmem, znetvořené děcko, jehož matka v těhotenství užívala thalidomid. Uprostřed pláně se spolu radili. Nakonec se shodli, jak přednést svou při. Měli to dobře promyšlené.

Než bude Bůh oprávněn stát se jejich soudcem, bude muset projít tím, čím prošli oni. Toto rozhodnutí mělo za cíl, aby byl Bůh odsouzen k životu na zemi – k životu člověka! „Ať se narodí jako Žid. Ať je zpochybněna legitimita jeho narození. Ať má tak obtížnou práci, že si i jeho rodina bude myslet, že se zbláznil, protože se pokouší ji dělat. Ať ho zradí jeho nejbližší přátelé. Ať je falešně obviněn, ať ho soudí předpojatá porota a ať je odsouzen soudcem, který to udělá ze strachu. Ať je mučen. A ať také nakonec pozná, co to je zůstat strašně sám. Pak ať zemře. Ať zemře tak, že o tom nebude žádná pochybnost. Ať to do svědčí spousta svědků.“

Když postupně každý reprezentant vynášel příslušnou část rozsudku, z tlačence se ozývalo hlasité souhlasné mručení.

Když s vyhlášením rozsudku skončil poslední z nich, nastala dlouhá chvíle ticha. Nikdo už neřekl ani slovo. Nikdo se ani nepohnul. To proto, že najednou si všichni uvědomili, že Bůh tím, k čemu jej odsoudili, již prošel.“¹²

To je pochopitelně jenom příběh, není to popis skutečnosti. Boha nelze pohnat k soudu ani se nikomu nemusí zodpovídat. Slabinou tohoto podobenství je, že vede lidi, aby soudili Boha. Jak jsme si již ukázali, Boha soudit nemůžeme, protože naše poznání je příliš omezené. Bůh naše chápání příliš přesahuje. Příběh ale

ukazuje, že Bůh do každého utrpení vstupuje spolu s námi. Rozhodl se vstoupit do naší bolesti, stát se „mužem plným bolesti, zkoušeným nemocemi“ (Izajáš 53,3). Poznáním jeho utrpení se odnímá to, co Jürgen Moltmann pojmenoval „utrpení v utrpení“. Je úžasné, když víme, že Bůh všeho stvoření může být s námi v těch nejtěžších situacích. Se svou bolestí nejsme sami. Když trpíme, trpí on spolu s námi.

Jak budeme na utrpení reagovat?

Když máme trápení, nebudeme pokaždé schopni určit proč. Jóbovi Bůh nikdy neřekl, proč trpí, ale sdělil mu, že to mělo určitý smysl. Ukázal mu, že toho Jób ví jen velice málo, a vybídl ho, aby mu důvěřoval. Biblická kniha Jób nepojednává tolik o tom, proč Bůh utrpení dopouští.

Pojednává spíše o tom, jak máme na utrpení reagovat.

Potřebujeme si položit následující otázky:

Předně: „Je dané utrpení důsledkem mého vlastního hříchu?“ Jestliže ano, můžeme Boha požádat, aby nám ten konkrétní hřích ukázal. Bůh nás nikdy neponechá s neurčitým pocitem viny. Takové obviňování může mít původ u Satana, ale nikdy ne u Boha. Jestliže jde o určitý hřích, potřebujeme učinit pokání a požádat Boha o odpuštění a o očištění.

Zadruhé se potřebujeme ptát: „Co mi tím říkáš?“ Může zde být něco, co nás Bůh chce naučit.

Zatřetí si můžeme položit otázku: „Co chceš, abych dělal?“

Zároveň si potřebujeme udržet naději. Lidský život je vždycky kombinací boje a požehnání, a v době bojů potřebujeme mít na mysli, že netrvají věčně a že požehnání často už čeká za rohem. Ať to dopadne tak, nebo jinak, můžeme mít jistotu, že jednoho dne budeme navždy s Bohem. Do té doby musíme svůj pohled upírat k němu (Židům 12,2) a mít na paměti, že je více než schopen s námi soucítit, protože trpěl víc, než kdy budeme trpět my.

Když se setkáváme s tím, jak druzí trpí, jsme povoláni projevat soucit. Tváří v tvář velkému strádání může být snaha po rozumovém vyjádření kontraproduktivní. Dokonce i když lidé trpí kvůli svému vlastnímu hříchu, nemáme za úkol házet kameny.

Všichni jsme hříšníci a musíme si dát veliký pozor na to, abychom neodsuzovali. Ne každé utrpení, jak jsme si ukázali, je přímo spojeno se hříchem. To nejlepší, co často můžeme udělat, je dotyčného obejmout a „plakat s plačícími“ (Římanům 12,15).

Proti utrpení se máme stavět, protože, jak jsme si ukázali, jde o nepřátelský výsadek do Božího světa. Ježíš proti utrpení bojoval, ať se s ním setkal kdekoli. Nakrmil hladové, uzdravoval nemocné a křísil mrtvé. Za svou službu pokládal kázání dobré zprávy chudým, vyhlášení svobody zajatým, obnovování zraku slepým a osvobozování utiskovaných. Jsme povoláni, abychom ho následovali.

Kdybychom to chtěli shrnout, musíme se opět vrátit ke Kristově kříži. Právě tam začínáme chápat, proč Bůh lásky dopouští utrpení.

Zprvė shledáváme, že když se lidé Ježíše rozhodli přibít na kříž, zneužili svou Bohem jim danou svobodu. A přesto Bůh právě toto zneužití upotřebil k tomu, aby Ježíš na kříži zaplatil za tento hřích a za každý hřích, ať už se stal v kterékoli době.

Zadruhé vidíme, že Bůh skrze utrpení jedná. Ti, kteří Ježíše přibili ke kříži, tím zamýšleli něco zlého, ale Bůh s tím měl dobrý záměr. Kříž je ve svém konečném důsledku vítězství, protože se stal klíčem ke spáse.

Zatřetí zjišťujeme, že Bůh utrpení bohatě vynahrazuje. Ježíš, který „místo radosti, která se mu nabízela, strpěl kříž“ (Židům 12,2), viděl až ke svému vzkříšení a k našemu následnému tím umožněnému vzkříšení a věčnosti s ním.

Začtvrté, a to je to nejdůležitější, vidíme, že Bůh nestojí stranou utrpení. V utrpení měl účast na kříži a také nyní trpí kvůli nám i s námi.